

MEDIACJA RODZINNA W PORTUGALII

Zasada dobrowolnego udziału i zatwierdzenie ugody

W Portugalii udział w mediacji jest dobrowolny. Strony sporu rodzinnego dotyczącego dzieci lub małżonków mogą skorzystać z publicznej lub prywatnej mediacji rodzinnej za obopólną zgodą. Sąd może również skierować strony do mediacji, ale nie może zmusić ich do udziału w mediacji bez ich zgody. Z mediacji rodzinnej można skorzystać przed wszczęciem postępowania w sądzie lub urzędzie stanu cywilnego (*Conservatória do Registo Civil*) lub w toku takiego postępowania. **W każdym przypadku ugoda dotycząca spraw rodzinnych przed jej wykonaniem musi zostać zatwierdzona (klauzula wykonalności).** Ewentualni pełnomocnicy stron również mogą brać udział w sesjach mediacyjnych i w praktyce niekiedy korzystają z tego prawa. Ustawa nr 29/2013 z dnia 19 kwietnia określa ogólne zasady mające zastosowanie do mediacji.

Mediacja w sądzie

Jeżeli strony skorzystają z **mediacji rodzinnej przed wytoczeniem powództwa** i zawrą ugodę, powinny **zwrócić się do wybranego przez siebie urzędu stanu cywilnego o zatwierdzenie** tej ugody. Tego rodzaju ugody mogą obejmować kwestie dotyczące małżonków (np. rozwód, świadczenia alimentacyjne między małżonkami, miejsce zamieszkania małżonków, posługiwanie się nazwiskiem byłego małżonka) oraz kwestie dotyczące dzieci (np. ugoda dotycząca władzy rodzicielskiej załączona do umowy o rozwodzie lub ugoda dotycząca świadczeń alimentacyjnych na rzecz pełnoletnich dzieci). Przed zatwierdzeniem ugody przez urząd stanu cywilnego prokuratura (Ministério Público) wydaje opinię w sprawie ugody w zakresie, w jakim dotyczy ona władzy rodzicielskiej nad małoletnimi.

Jeżeli mediacja odbywa się przed wytoczeniem powództwa przed sąd i **jeżeli jej jedynym celem jest uzgodnienie warunków sprawowania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi** (bez załączonej umowy o rozwodzie lub separacji sądowej), strony będą musiały wystąpić do właściwego sądu o zatwierdzenie ugody.

Jeżeli **mediacją rodzinną przeprowadza się w toku postępowania sądowego**, przebiega ona następująco:

postępowanie sądowe dotyczące władzy rodzicielskiej (np. prawa pieczy nad dzieckiem, prawa do kontaktów z dzieckiem, świadczeń alimentacyjnych na rzecz małoletnich) obejmuje etap przesłuchania specjalistycznego i mediacji. Jeżeli strony nie dojdą do porozumienia na spotkaniu, na które sąd wezwał strony, sędzia odracza rozmowy na okres od dwóch do trzech miesięcy i kieruje strony do skorzystania z jednej z następujących metod pozasądowego rozstrzygnięcia sporów: mediacji, o ile strony wyrażą na to zgodę lub wystąpią o takie skierowanie; lub przesłuchania specjalistycznego przeprowadzanego przez służby sądu zajmujące się udzielaniem specjalistycznego wsparcia. Po upływie terminu rozmowy będą kontynuowane, a jeżeli w rezultacie zastosowania jednej z wymienionych powyżej metod stronom uda się zawrzeć ugodę, sędzia uwzględni i zatwierdzi taką ugodę. W przypadku braku ugody rozpocznie się etap sporny postępowania;

co do zasady zgodnie z art. 273 kodeksu postępowania cywilnego (Código de Processo Civil) we wszystkich sprawach cywilnych, z uwzględnieniem spraw dotyczących małżonków (np. rozwód i separacja sądowa, świadczenia alimentacyjne między małżonkami i byłymi małżonkami, miejsce zamieszkania małżonków, w przypadku gdy małżonkowie nie zawarli wstępnej umowy w tym zakresie), sąd ma prawo zawiesić postępowanie i skierować strony do mediacji, chyba że którakolwiek ze stron sprzeciwi się takiemu skierowaniu;

zgodnie z art. 272 ust. 4 kodeksu postępowania cywilnego strony mogą również wystąpić ze wspólnym wnioskiem o zawieszenie postępowania na okres trzech miesięcy i przystąpić do mediacji z własnej inicjatywy.

Jeżeli mediacja doprowadzi do **zawarcia ugody** w sytuacji, w której w wymienionych powyżej sprawach toczy się postępowanie, strony muszą **wnieść o jej zatwierdzenie przez sąd**.

Postępowania dotyczące spraw rodzinnych, które podlegają właściwości urzędnika stanu cywilnego, należy wszczynać po wcześniejszym zawarciu ugody przez obydwie strony – w przeciwnym razie sprawy takie będą podlegały właściwości sądów. Z tego względu może być przydatne skorzystanie przez strony z mediacji przed wszczęciem postępowania. Art. 14 ust. 3 dekrety z mocą ustawy nr 272/2001 z dnia 13 stycznia stanowi, że po wszczęciu postępowania przed urzędem stanu cywilnego urzędnik stanu cywilnego powinien poinformować małżonków ubiegających się o rozwód o możliwości skorzystania z mediacji. Zgodnie z powyższym przepisem strony postępowania rozwodowego prowadzonego przed urzędnikiem stanu cywilnego na zgodny wniosek małżonków mogą skorzystać z mediacji, aby podjąć próbę pojednania się lub aby zmienić treść ugody dotyczącej władzy rodzicielskiej załączonej do umowy o rozwodzie, jeżeli prokuratura wystąpi ze stosownym wnioskiem w tym zakresie.

Wybór mediatora publicznego lub prywatnego, czas trwania i koszt mediacji

Co do zasady mediacja rodzinna może trwać **maksymalnie trzy miesiące**, zgodnie z zasadą określoną w art. 272 ust. 4 kodeksu postępowania cywilnego.

Mediacja może trwać dłużej niż trzy miesiące wyłącznie w wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach.

Jeżeli strony zdecydują się skorzystać z **mediacji prywatnej**, będą musiały pokryć wynagrodzenie mediatora. Wysokość wynagrodzenia mediatora oraz zasady i harmonogram mediacji określa się w protokole mediacji podpisanym przez strony i mediatora na początku mediacji. Strony mogą wybrać mediatora prywatnego z wykazu mediatorów prywatnych i publicznych prowadzonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości: <http://www.dgpj.mj.pt/sections/gral/mediacao-publica>.

Aby skorzystać z **mediacji publicznej**, strony powinny skontaktować się z Biurem ds. Pozasądowego Rozstrzygnięcia Sporów (Gabinete de Resolução Alternativa de Conflitos) w ramach Dyrekcji Generalnej ds. Polityki i Sprawiedliwości i wystąpić o zorganizowanie sesji poprzedzającej mediację. Na sesję można umówić się przez telefon, za pomocą wiadomości *e-mail* lub formularza *on-line*. Podczas sesji poprzedzającej mediację publiczną strony i mediator podpisują protokół mediacji. W protokole określa się czas trwania mediacji i harmonogram sesji oraz wyjaśnia się zasady proceduralne.

Koszt publicznej mediacji rodzinnej wynosi 50 EUR dla każdej ze stron, niezależnie od liczby zaplanowanych sesji. Każda ze stron uiszcza opłatę w wysokości 50 EUR na początku mediacji publicznej. Strony nie pokrywają kosztów wynagrodzenia mediatorów pracujących w systemie publicznym.

Otrzymują oni wynagrodzenie od Dyrekcji Generalnej ds. Polityki i Sprawiedliwości według stawek ustawowych.

Sesje mediacji publicznej mogą się odbywać w pomieszczeniach Dyrekcji Generalnej ds. Polityki i Sprawiedliwości lub w pomieszczeniach udostępnionych przez gminę, w której zamieszkują strony.

W przypadku mediacji publicznej strony mogą wybrać mediatora z wykazu mediatorów publicznych. Jeżeli nie zdecydują się skorzystać z tego prawa, Biuro ds. Pozasądowego Rozstrzygnięcia Sporów w ramach Dyrekcji Generalnej ds. Polityki i Sprawiedliwości wyznaczy jednego z mediatorów figurujących w wykazie mediatorów publicznych zgodnie z ustaloną kolejnością, biorąc pod uwagę odległość dzielącą miejsce prowadzenia działalności przez tego mediatora i miejsce zamieszkania stron. Co do zasady mediatora wyznacza się drogą elektroniczną.

Jeżeli strony mają prawo do otrzymania **pomocy prawnej**, pomoc tę można przeznaczyć na pokrycie kosztów mediacji.

Mediacja transgraniczna i współmediacja

W przypadku **sporu transgranicznego** uniemożliwiającego przeprowadzenie sesji bezpośrednich możliwe jest – na potrzeby usprawnienia przebiegu mediacji – skorzystanie z systemów do organizowania wideokonferencji.

W Portugalii **mediatorzy z innych państw członkowskich** mogą nie tylko zostać wpisani do wykazu mediatorów rodzinnych prowadzonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości (w którym figurują zarówno mediatorzy publiczni, jak i mediatorzy prywatni), ale również mogą zostać wpisani do wykazu publicznych mediatorów rodzinnych (w oparciu o procedurę przetargową). W obydwu tych przypadkach zastosowanie będą miały takie same warunki, jakie obowiązują mediatorów krajowych.

W Portugalii **dopuszcza się możliwość przeprowadzenia współmediacji** – zarówno w ramach systemu mediacji publicznej, jak i w ramach systemu mediacji prywatnej. Współmediację można przeprowadzić na wniosek stron lub na podstawie sugestii mediatora, jeżeli jego zdaniem jest to najlepsze podejście w danej sprawie.

Przydatne łącza

Na stronie internetowej <http://www.dgpj.mj.pt/sections/gral/mediacao-publica> można znaleźć: *łącze* do przepisów krajowych dotyczących mediacji, *łącze* do wykazu publicznych i prywatnych mediatorów rodzinnych oraz *łącze* do informacji o mediacji rodzinnej i mediacji ogólnej.

Wnioski o przeprowadzenie mediacji publicznej można składać, dzwoniąc pod numer + 351 808 26 2000, przesyłając wiadomość *e-mail* na adres smf@gral.mj.pt lub wypełniając formularz *on-line* dostępny pod adresem <http://smf.mj.pt/>.

Uwaga końcowa

Informacje przedstawione w niniejszym arkuszu informacyjnym nie są wiążące dla punktu kontaktowego europejskiej sieci sądowej w sprawach cywilnych i handlowych, sądów ani innych podmiotów i organów. Nie zwalniają one również zainteresowanych stron z obowiązku zapoznania się z obowiązującymi przepisami. Informacje zawarte w niniejszym arkuszu informacyjnym podlegają regularnym aktualizacjom, przy czym wykładnia przepisów się zmienia w zależności od zmian w orzecznictwie.

Ostatnia aktualizacja: 28/01/2019

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.